
Светлана ШЕАТОВИЋ¹

УДК – 821.163.41.09-1 Ристовић А.

Институт за књижевност и уметност

Београд

ПОЕЗИЈА АНЕ РИСТОВИЋ НА МЕЂИ ВЕКОВА – ОДЈЕК УНИВЕРЗАЛНОСТИ И САВРЕМЕНОГ ДОБА

Сажетак: У раду се анализира место поезије Ане Ристовић у развојном луку српске поезије 20. и 21. века. Корпус поезије Ане Ристовић се смешта у однос према истакнутим песникињама 20. века и указује се на делимичне везе са Десанком Максимовић, али и на аутентичност поетских особина њене поезије. Текст се посебно усмерава на однос универзалног и савременог одјека који се налази у облицима телесности, позицији жене, темама самоће и усмаљености модерног човека. Последња збирка *Руке у рукама* (2019) и *Избране песме* (2019) повезују се са мотивима самоће, помереним позицијама савремене цивилизације у којима се указује на слику света обележену новим вредностима.

Кључне речи: историја српске књижевности, поетика, тело, текст, самоћа

Српска поезија се значајно поетички, културолошки, тематски модернизује током 20. века да би у 21. достигла врхунце веома дисперзовног развоја. Пратити овај развојни лук у српској лирици, међутим, немогуће је без сазнања о месту песникиња. Нажалост, српска поезија у минулом веку бележи само неколико истакнутих песникиња које су већ јасно позициониране у историји наше књижевности, и то Даница Марковић, Јелена Димитријевић и Десанка Максимовић. Тек од краја осамдесетих година формирана су имена песникиња као имена класика: Тања Крагујевић, Радмила Лазић, Мирјана Стефановић, Злата Коцић и међу млађима, Ана Ристовић. Најновију линију у српској поезији која је делимично на трагу тематике је веза са опусом Радмиле Лазић, али и целокуп-

¹ svetlana.seatovic@gmail.com

не историје наше поезије отварајући пут за сложеније поетичке облике. Од Јефимије и њеног ренесансног стиха „Утишај буру страсти душе и тела мојега” у молитвеном тону из „Похвале кнезу Лазару”, који одзвањају као вапај младе жене и удовице, монахиње која на развалинама српске државе са кнегињом Милицом обавља дипломатске, културне и државотворне функције, до данас ми можемо пратити само усамљене гласове жена песникиња у српској књижевности. Да ли се било шта променило од Јефимијиног скрушеног, али болног молитвеног гласа? Векови су прошли у тами српске културе, а посебно књижевности. Тек после готово 400 година имамо Милицу Стојадиновић Српкињу у размаху романтичарских заноса, што није случајност, како из историјских, тако и из културолошких разлога. Ипак, 20. век је пружио више могућности за образовање жена, књижевне часописе, јавну културну сцену која посебно у другој половини минулог века постаје све доступнија. У књижевној историји као и у актуелном књижевном животу значајно место су имале Даница Марковић, једина жена песникиња у модернизму, а потом Аница Савић Ребац, Јелена Димитријевић, Јела Спиридоновић Савић и Десанка Максимовић. Међутим, жене песникиње су и у том отворенијем друштву биле мало присутне. Ми можемо говорити о њиховом постојању кроз часописе *Жена и свет*, и то посебно оне који су усмерени на позицију жене, али у антологијама налазимо процентуално изузетно мали број песникиња. Зашто књижевна критика остаје релативно тиха према песништву жена песникиња? Да ли су у основи свега естетски разлози?

Десанка Максимовић је једина песникиња која је опус започела 1920. у веома блиским контактима са савременицима: Милошем Црњанским, Станиславом Винавером, Миланом Дединцем, Растком Петровићем, а после Другог светског рата са Васком Попом, Миодрагом Павловићем, Оскаром Давичом и једина је својим дугим биолошким и песничким ангажманом опстала у свету који је на неки чудан начин био резервисан за мушкарце. Десанка Максимовић је, дакле, успела да од 1920. године, када објављује прве песме, до 1993. године остане своја, аутентична у поетичком смислу и да само повремено буде део главних токова којима су припадали остали песници. Популарност јој је била непревазиђена до сада у српској књижевности. Песникиња са 78 књига, од чега је преко 50 збирки песама и још бар 20 избора представља феномен

наше културе и књижевности. Тајна биолошког и песничког трајања је тајна Десанке Максимовић.

Последње деценије 20. века обележила је поезија Радмиле Лазић, Тање Крагујевић, Мирјане Стефановић, Злате Коцић, а у новијем периоду Ане Ристовић и Милене Марковић. То су малобројна имена песникиња високог естетског домета, неке од њих су и револуционарног поетичког усмерења, али су најчешће обележене путевима аутентичног развоја. Антологија *Мачке не иду у рај* (2000) коју је приредила Радмила Лазић јесте прва естетска и антологијска валоризација жена песникиња. У том смислу, антологија Радмиле Лазић је једина антологија која је сабрала најзначајнија имена песникиња српске лирике. У савременом тренутку антологија *Прогнани Орфеји* (2015) Ненада Грујичића мало помера место женског песништва.

На крају 20. века Ана Ристовић објављује прву збирку песама *Сновидна вода* (1994) само годину дана после смрти Десанке Максимовић. Поезија Ане Ристовић је од тада, па све до данас обележена сталним поетичким развојем, изузетном комуникативношћу и изразитим лирским тоном. Ана Ристовић је песникиња која дубоким погледима лирског субјекта, двојношћу и контрапунктним захватима помера границе српског песништва у 21. веку. Док је Десанка Максимовић својим широким опусом посвећеним и деци ушла у бројне читанке, лектире и постала песник народа, Ана Ристовић после девете књиге песама постаје једна врста свежег, лирског, самосвојног гласа који тежи највишим естетским дOMETИМА. Она припада тзв. генерацији деведесетих која се појављује у једној од најтежих деценија за српски народ, културу и књижевност. Ипак, на супрот ратним догађајима била је то деценија највећих песничких књига наших класика у најтмурнијем тренутку (*Писмо и Четири канона* Ивана В. Лалића, *Седмица* Милосава Тешића). То је нова генерација коју обележава нови мистицизам, метафизика одсутности, парадоксалност, нова патетичност, аутореторичност како је то приметио Тихомир Брајовић у студији *Речи и сенке*. Појава интимног као облик бега од социјалних околности представља једну од посебних особина те генерације, а можда понајвише Ане Ристовић. Од интимног гласа и личног емоционалног тона Ана Ристовић је културом и образовањем, високим облицима артифицијелности и интертекстуланости стигла до синтеза знања и искуства, емоције и културе.

Облежена метапоетским и аутопоетским исказима, поезија Ане Ристовић кореспондира са бројним референцама културе и књижевне баштине, градећи сопствени поетички израз обележен искуством писања и мишљења о поезији. То је поезија коју обележава парадокс, иронија, метапоетичност, субјективност, испитивање односа тела и текста, интимности, књижевност на рубу опстанка културе, друштва, света. Тако се и позиција жене поставља као друштвено биће на ивици, на рубу и у процепу независности и природне потребе за праприродним пореклом жене. У каснијим збиркама Ана Ристовић остаје и даље на трагу интертекстуалних облика, алузија, асоцијација, али и на путу једноставности исказа, гномичности ослоњене и на искуство песника оца.

Приликом доделе награде „Владислав Петковић Дис” 2014. године у образложењу се каже да је „[...] песникиња чији глас помера границе савременог песништва. Снагом песничких слика и свог савременог израза Ана Ристовић је показала да је савремено српско песништво у једном важном, веома плодном поетичком раздобљу.” (Радуловић 2014: 4) Већ првом збирком она је најављена као песникиња великих поетичких могућности, рафинираног стила, структуре која призива жанр бајке, богате лирским и фантастичним елементима који потискују реалност. У првој песми збирке *Сновидне воде* „Проповедање чаролије” Ана Ристовић отвара пут фантастичном и интимном свету у игри огледала и двојности, сна и сновиђења. У последњим стиховима ове песме као да одређује поетичко језгро збирке: „Веровати у сушти свет унутар огледала / када ни огледала, можда више не постоје”. Ана Ристовић ће једном приликом казати да поезија не може спасити свет, али на одређен начин, спасава оног ко је чита, управо зато што му не нуди никакве одговоре, већ буди у њему самом запитаност о свету. (Ристовић 2014а: 6) Та врста запитаности над светом и књижевношћу као нека врста терапије читалаца и ставаралаца блиска је стиху Десанке Максимовић: „Земља јесмо, све остало су привиди / Једино није привид рана која се у ноћ отвара и бриди”. Поезија се, дакле, обликује као облик мисаоности, превазилажења стварности и свести о емоционалном супстрату као једином уточишту. У том погледу Ана Ристовић даје допринос развоју српске поезије ширећи његов поетички и стилски домет новим жанровским померањима као у збирци *Живот на разгледници* (2003). Прва збирка *Сновидна вода* се структуром усмерава

на огледала, мимикрију леда, игре лика и његовог одраза у води да би друго поглавље збирке „Ритуали, кретање модрог корења” упутили читаоца у подземни свет земље. Ако први део представља вода, други је трагање за отчаравањем у корену земље као другог основног елемента света. То је поезија која се развија из збирке у збирку новим поетичким и жанровским варијацијама са невероватном свежином новог духа који помера границе. Ана Ристовић и сама каже:

„Моћ поезије сам најпре доживела кроз прозу: најпре, тај магијски реализам латиноамеричких писаца, онда поезија кроз импресију коју ми је откривала Вирџинија Вулф у својим романима. Неспутана и путена реч Растка Петровића пронађена пре „Откровења” у његовим путописима, кроз опипљиво досезање лепоте. Фузијско, густо и енергијом натопљено писмо Силвије Плат најпре наслућено кроз звук *Стакленог звона* које сам још као тинејџерка носила свуда са собом, као мали, црни молитвеник. Акустична визуелност Бродског, француски симболисти; Бодлер, и пре свега Волт Витмен и његова расутост. Нешто касније, пољска поезија: Шимборска, Милош, Херберт. Са друге стране незаобилазни Кавафи. А све то као једно велико таложње речи, звука и ритма. Отац ме је научио да сваки, па и најмањи предмет, има своју душу према којој се треба брижљиво односити. Откривати у свету чудесне детаље, не замарати се целином [...]”² (Ристовић1994: 14).

Ана Ристовић је и ћерка Александра Ристовића, песника који је обележио период од касних 60-тих у нашој поезији. Та породична веза са оцем оставила је трага у њеном изразу и само то би могло да буде предмет једне обимне студије. Од прве збирке поезија Ане Ристовић је песništvo искуства, лирског треперења, двоструких слика огледала, контрапункта, одједи Вирџиније Вулф и Лоренса Дарела. Свака следећа збирка представља померање, изоштренији тон, прецизан и суптилан песнички језик саткан од алузија, слутњи, сна, наговештаја, треперавих нити пауковог ткања. Као што је приметно и Саша Радојчић³ то је „свет између сна и јаве, ничија земља, међупростор сновидности”. У песми „Нити” из исте збирке Ана Ристовић сасвим посебним стилем и гласом ко-

² Видети: Ана Ристовић, „Трешњин цвет у Војводе Степе 42”, *АРТ032*, бр. 18, 2008, 45–48.

³ Видети: Саша Радојчић, „Оно што само песнички језик може”, *Поезија време будуће*, Алфаграф, Нови Сад/Петроварадин, 2003, 46–49.

муницира са читаоцем: „У које иглено ухо ћеш уденути свет / који си поређала пажљиво / дуж танке паукове нити: / у оно кроз које већ можеш назрети / кап крви на врху кажипрста, истрајну у промени / облика, / или у оно кроз које и сами светови као презрени / очај, / перје суновраћених птица, / и без твог труда пролећу?“.

Следећа збирка *Уже од песка* (1997) је композициони контрапункт саткан од поетског, лирског, фаталности пешчане куле и имагинације која превазилази реалност. Песнички говор Ане Ристовић је обележен имагинацијом која жели да проговори о ономе чега нема, невидљивом, а присутном. То је говор о одсутном или само ономе о чему машта пенички субјект. *Забава за доконе кћери* (1999) је померила песнички израз ка најинтимнијем делу женског бића, духовном и телесном свету. Место жене и развој њеног емотивног живота је простор у коме се одвијају најделикатније трауме и најлепши доживљаји једног бића. То је песнички глас који казује о интимности која почива, према речима песникиње, на потпуној „раздробљености и удаљености. Трећа књига је донела меланхолију и страст, како је приметио и Зоран Богнар.⁴ Истовремено, то је страст за животом и опирање двојним сликама свакодневице, обухваћена иронијом и аутоиронијом. Поред интимног и емоционалног језгра Ана Ристовић је вештим језичким обртима отвараола и затвараола мисаони свет жене. Трећа књига је донела и бројне референце на филозофију и историју књижевности (Паунд, Сизиф, Лајбниц, Спиноза, Кјеркегор, Витмен, Бодлер, Павезе). То је поезија која сублимира искуство, еротичност, мисаоност и емоцију као у песми „Спуштене завесе“: „Не бој се, не узмичи, ни уздрхтати немој: / читав свет је мало земље, у парку, / између два погнута старца незнанца / које је спојио случајни сусрет. // Док у тишини, вековима зуре у исто: / фотографију неке наге, бестидне кћери / што посматра их са хрпице лишћа – / обневиделима, чини нам се, сва у белом. / Или тако једно другог слажу.“ Песма „Око нуле“ је извориште низа поетичких поступака из кога ће израсти нова збирка *Око нуле* јер се често у раним збиркама налазе песме или поглавља која ће бити основа за нове збике. „Око нуле“ је песма у којој се гласом независне жене проговара о свим заблудама модерних

⁴ Видети: Зоран Богнар, „Меланхолија и страст“ у: *Борба*, год. 78, бр. 62, 2000, стр. 3.

жена, свим сновима дискретног женског бића опхрваног модерном цивилизацијом. У покушају да се буде независна, али помало још старомодна, жена губи себе, смисао, телесност и напokon остаје сама са својим жудњама и заблудама: „Независне смо жене. / У ишчекивању нове љубави / дишемо астматично. Хранимо се пилулама / неиспуњених обећања. Тонемо у мутне снове. / Двадесет и четири часа болно водимо љубав / са мигреном / и опраштамо јој јер је женског пола.” У овој песми као и у наредној збирци Ана Ристовић проговара песничким језиком о свим грешкама независности жене које је доводе у тишину и самоћу ноћних сати. Један од најинтимнијих тренутака усамљене, а независне жене, жртве јесте заблуда о модерном браку, где она остаје сама са собом, те песничко ја у последњој строфи поентира: „[...] независне, кажемо, више но икад. / А у осамљеним ноћима, у уску вулву / спуштамо свој чудесни прстић све чешће, као да убацујемо метак у пушчану цев / која опалити неће. / И смешимо се, с тугом, у сну без снова. / И рука је на сигурном, док кружи / око меке нуле”. У песми „Опипљиво” у истој збирци песникиња се позива на Спинозу: „Над земљином полулоптом, / у сочивима, брушеним Спинозином руком / одражавају се два тела исте одсутности”. Тако се сабирају искуства: животна и читалачка у магму песничког бића обележеног гласом жене 21. века, који тражи ново место за песнички субјект и жену распету између дужности и свог исконског изгубљеног сопства.

Ана Ристовић збирком *Живот на разгледници* (2003) која је веома блиска жанровском облику *Итаке и коментара* Милоша Црњанског веома успешно укршта жанр путописа и поезије путујући Шведском и позивајући се на Хиперборејце. Потом стижу Анини путописи из Словеније. Повезујући песништво и путовања као нова открића, варијације и експеримент путописа, есеја и поезије Ана Ристовић отвара и антрополошко питање човека Балкана који се померио са свог простора, али путујући он носи са собом бремене цивилизацијског кашњења у односу на нове, тек посећене просторе. Град као мотив, метафора или симбол савременог живота је веома честа појава у збиркама Ане Ристовић. Тако налазимо град у збиркама *Живот на разгледници*, *Забава за доконе кћери*, *Метеорски отпад* и у последњој књизи *Руке у рукама*. То су углавном различити градови који су обележили живот песникиње, најчешће је то Београд, затим Љубљана и најупе-

чатљивији, последњи у најновијој збирци јесте Берлин. Поред неке врсте путописних елемената који прожимају песме обележене појединим градовима, културлошке феномене Ана Ристовић уводи и двојство физичког и духовног. То је још један од облика дуалности који обележава њену поезију, урбаност и двојство којим се потврђује могућност духовног постојања у другим и удаљеним просторима. То би био један од облика етеричности и удвајања које, на изванредан начин, подсећа и на поезију и путописе Милоша Црњанског на кога се посебно указује у *Животу на разгледници*.

Око нуле је деликатна збирка 42 страха произашла из првобитне песме из збирке *Забава за доконе кћери*, изграђена као комплексна слика фрустарација, боли, личног и друштвеног окружења жене. Универзални страхови, али и наглашено песничко ја казују о стању жене у свету савременог доба, истовремено сведочећи о ванвременским страховима човека. Из тихог певања о страховима стиже се у биће света, све оно што свет чини привлачним и опасним у исти мах. То су контроверзе постојања самог по себи где поезија глача оштре ивице света који гледа у сопствени понор. У низу свакодневних детаља израћају све боли и радости света, стрепње и страхови којима поезија неће дати смисао, али ће пружити нежност и топлину новог уточишта. У овој збирци последња песма „Чистина (страх од титраја крила)” је основа из које ће настати збирка *Чистина* (2015). То је страх од новог рађања, идеалне позиције на чистини, на осунчаном пропланку где нема нигде никога. На таквом месту расту крила. Да ли су то крила новог живота, нове песме, имагинације или моћи рађања, као што рече Растко Петровић? То је последњи страх који се трансформише у радост, јер песничко биће постаје једно и јединствено са природом, травом и биљем те савршене чистине до које се стигло после свих страхова. То је и дисовско утапање у погледу трава и нирвани песничке имагинације.

У изабраним песмама *P.S.* (2009) нису само изабране песме које су до тада публиковане, већ и нови поглед на старе песме, синтеза у којој се срећу емоционалност и култура, образовање. *Метеорски отпад* (2013) нас враћа опет на Дисов пад „из невиних даљина” у ђубриште историје и наслеђе Шејкине златне кише која је донела нови живот. Ова збирка повлачи са собом и линију ка *Пешичанику* Данила Киша и осипању света, века, женског тела. Пред нама је комбина-

ција меланхоличног и ироничног тона који се укршта са отрежњујућим референцама стварности, реалним сликама и свешћу да је пропадљивост нужност. Док су у ранијим збиркама светлели еротски узлети, слављење тела и културних референци као богатства света, сада су ту већ стишанији тонови са искуством нестајања. Од виталистичке линије Расткове „Тајне рођења” преко дисовских нирвана и света што се осећа у погледу трава, Ана Ристовић у *Метеорском отпаду*⁵ задаје нови, зрелији поглед са Кишовим тихим нестајањем и осипањем. У изабраним и новим песмама *Нешто светли* (2014) извршена је нова рекапитулација песничког опуса у коме опет пред читаоцима израња искуство живота и певања уједињено са културом која употпуњује песничке слике. Претпоследња збирка *Чистина* (2015) користи могућности циклусне организације у којој сваки од четири циклуса налази наставак у претходном. Ова збирка је један од облика епизације лирских циклуса који су се већ развили у нашој поезији од почетка 20. века и о којима смо опшриније и теоријски утемељено писали претходних година. *Чистина*, али и претходне збирке које се развијају из песама најранијих збирки као што је то песма „Око нуле” и потом истоимена збирка указују на синтетичност опуса и специфичности изградње великих песничких целина из мањих песама које су поетичка, тематска и емоционална језгра или нека вртса ембриона. То су аутентични поетички поступци Ане Ристовић, али их налазимо и у другом тематском језгру Ивана В. Лалића и принципу развоја тематике и симболике Византије. У *Чистини* лирски јунак трага за собом, сопством и сада са дубоким осећањем горчине налази свој одраз у модерним технологијама, друштвеним мрежама, тетоважи, покушавајући да дефинише свој профил. Мрежни или стварни? То је потрага за изгубљеним идентитетом као одјеком друштвеног бића у који могу да се упишу историја, култура, достигнућа информационих технологија, где опет превладава сета и меланхолија већ препозната у ранијим збиркама Ане Ристовић. То није она светла чистина на којој се осећа радост и где је превладан страх од крила, новог рађања и остварења. Напротив, то је дисовска нирвана са погледом трава у којима се огледа песнички субјект. Ипак, то лирско ја успева да се

⁵ Видети: Бојана Стојановић Пантовић, „Ђубриште и златна киша”, поговор у: *Метеорски отпад*, Културни центар Новог Сада, 2013, 91–99.

измакне и да све то бива као свет виђен са стране. Лирско ја бежи из таквог света у свој свет хедонизма, уживања у животу, лепим стварима и сласти, телесној, интелектуалној и гастрономској. Ово јесте поезија која песнички редефинише стварност, као што је приметио Предраг Петровић. Можда је чистина нови брисани простор у који могу да се упишу нова искуства и стара сазнања о свету, јер овде као никада пре нема интертекстуалних наноса или су сведени на најмању могућу меру. Да ли је ово тренутак за велико чишћење сопства отежалог од искуства и тегобних емоција, знања или је то друштво које грца у недостатку идентитета? Бојан Самсон сасвим тачно запажа да је Ана Ристовић постала представник поетике интимизма, другости и контрапункта. На тај начин је Ана Ристовић попут Десанке Максимовић већ формирана песникиња која је дала посебан допринос српској поезији улазећи у детаље личног и аутентичног света. Такав песнички израз обе песникиње различитих генерација није могао да буде део великих покрета и токова. За ту врсту поезије била је потребна самосвојна путања, увек ту, али довољно далеко да би била своја.

Ана Ристовић у последњој збирци *Руке у рукама* показује вештину зреле песникиње да од разноликих детаља свакодневице формира врло јасне и нове песничке слике. Склапајући слике београдских и берлинских дана, па и детаља унутрашњег света, песникиња одлази у врло сложено ткиво лирске експресије. То је слика расутог света у коме је смисао и основна идеја опстанка човека сасвим изгубљена. Песме су у дијалошком односу и међусобно формирају целину која указује на крхкост песничког бића, али и способност тог бића да буде посвећених одабраних тренутака наших живота. *Руке у рукама* је збирка песама којом нас је Ана вратила општој епидемији ове планете-усамљености, отуђењу и изгубљеној нежности. Она нас изводи из баналности свакодневице, показује нам енергију којом се мора трагати за светлошћу, оном светлошћу наше душе из Његошеве *Луче микрокосма*. То је и одјек берлинских дана који су мешавина култура и примера културне толеранције. Ана и даље онеобичава свет свакодневице тананим, али и прецизним песничким језиком дефинише боли овога света. Тај велтшмерц наших дана се огледа у диктату телесности, материјализацији, синдрому вечне младости, али и у непристајању на терор баналног света. *Руке у рукама* нас примичу заборављеној

нежности, присности света који је izgубio меру духа и тела. Но, у тој посрнулости света, Ана нас враћа нама, исконским деликатним бићима која не пристају на површност визуленог наше цивилизације. Последњом збирком Ана Ристовић је ухватила слику света, обележила најприсније облике нежности и песмом посвећеној мајци померила и наша клатна која су раштимовала пошасту свекодневице. Песници су каткада пророци, и то је једна од најстаријих магијских синкретичких позиција поезије у историји уметности. То магијско дејство песника и песничке речи увек је носило и зрно пророчког, па било то у Делфима или на неком другом месту о коме ће проговорити Паул Целан. Ана Ристовић у песми „All inclusive” отвара жалосне путеве наших усамљености, бескрајне потребе модерног човека за бројним путовањима која су само бег човека од себе и свог света. Већ у првим стиховима Ана Ристовић је сасвим јасно наслутила време које живимо у доба епидемије и пандемије ковида 19. Ово доба које сви пролазимо, па и цела планета вратило нас је мерама изолације наслућених на изванредан начин у споменутој песми која је облик савршеног аранжмана у свету где су путовања у далеке пределе постала свакодневица. Трагање за лепотом изван себе и свог родног простора је постао и диктат, а не само истраживачка страст интелектуалних путника. Тај свет у коме је најважнији податак о месту летовања и зимовања је преовладао у богатим западним друштвима, а добро је занео и просторе и народ коме припада песникиња. „All inclusive” је песма којом се сви враћамо себи и можда најбоље сведочи о свету који тако добро и дубоко промишља и песнички боји Ана Ристовић. Сви алати науке о књижевности овде су сувишни, јер смо сви у свету који гледа у понор, и то је тако јасно и мудро видела Ана Ристовић у досадашњих 10 збирки поезије. Песници су и даље загледи у судбину света, а Ана нас у то уверава у свакој новој збирци песама.

Поезија Ане Ристовић је настајала на међи векова и миленијума, а поред универзалних питања егзистенције човека она улази у деликатна и најинтимнија питања жене, њеног бића скрханог и разапетог пред светом наше садашњице. То је поезија која има своје јасно место, посебну развојну линију ослоњену делимично и на поезију Радмиле Лазивић, али истовремено на наслеђе светског и српског песништва. Симвиозом универзалних тема и проблемима савременог света са посебним фокусом на позицију жене у психолошком и

социолошком смислу, Ана Ристовић нам отвара песнички универзум обојен дамарима простора и духа епохе којој припадамо, са више или мање радости.

Извори

- Ристовић, Ана. *Сновидна вода*. Београд: Књижевна омладина Србије, 1994.
- Ристовић, Ана. „Продужетак детињства”. Интервју водио Зоран Радисављевић. *Политика* 91. 29057 (1994): 14.
- Ристовић, Ана. *Уже од песка*. Градац, Београд, 1997.
- Ристовић, Ана. *Забава за доконе кћери*. Београд: Рад, 1999.
- Ристовић, Ана. *Живот на разгледници*. Београд: Плато, 2003.
- Ристовић, Ана. *Око нуле*. Краљево: Народна библиотека „Стефан Првовенчани”, 2006.
- Ристовић, Ана. „Трешњин цвет у Војводе Степе 42”. *АРТ032* 18 (2008): 45–48
- Ристовић, Ана. *Метеорски отпад*. Нови Сад: Културни центар Новог Сада, 2013.
- Ристовић, Ана. „Живот у ретровизору”. *Путовање у средиште себе*, каталог изложбе посвећен Ани Ристовић, добитници Дисове награде за 2014. годину. Ур. Марија Радуловић. Чачак: Градска библиотека „Владислав Петковић Дис”, 2014. 5–6.
- Ристовић, Ана. *Нешто светли*, изабране и нове песме. Чачак: Градска библиотека „Владислав Петковић Дис”, 2014.
- Ristović, Ana. *Čistina*. Beograd: Arhipelag, 2015.
- Ristović, Ana. *Ruke u rukama*. Beograd: Arhipelag, 2019.
- Ристовић, Ана. *Изабране песме*. Београд: Задужбина „Десанка Максимовић”: Народна библиотека Србије, 2019.

Литература

- Бешић, Ален. „Поетика контрапункта” (поговор). *P.S.*, изабране песме. Краљево: Народна библиотека „Стефан Првовенчани”, 2009. 135–154.
- Богнар, Зоран. „Меланхолија и страст”. *Борба* 78. 62 (2000): 3.
- Радојичић, Саша. „Оно што само песнички језик може”. *Поезија време будуће*. Нови Сад / Петроварадин: Алфаграф, 2003. 46–49.
- Радојичић, Саша. „Имагинација и раст искуства”. *Нешто светли*, изабране и нове песме. Чачак: Градска библиотека „Владислав Петковић Дис”, 2014. 107–115.
- Радуловић, Марија. *Путовање у средиште себе*, каталог изложбе посвећен Ани Ристовић, добитници Дисове награде за 2014. годину. Чачак: Градска библиотека „Владислав Петковић Дис”, 2014.

Стојановић Пантовић, Бојана, „Ђубриште и златна киша” (поговор). *Чистина*. Београд: Архипелаг, 2013. 91–99.

Svetlana Šeatović

THE POETRY OF ANA RISTOVIĆ ON THE BORDERLINE
OF CENTURIES – AN ECHO OF UNIVERSALITY AND
CONTEMPORARY AGE

Summary

The paper marks the place of Ana Ristović's poetry in the development of Serbian 20th- and 21st-century poetry. The corpus of Ana Ristović's poetry is placed in relation to the distinguished women-poets of the 20th century and we point to partial connections with Desanka Maksimović, as well as to the authenticity of the poetic traits of Ristović's poetry. The text particularly focuses on the relationship between the echoes of the universal and the contemporary found in the representations of the body, position of woman, themes of solitude and loneliness of the modern man. The latest collection *Ruke u rukama* (2019) and *Selected Poems* (2019) connect us and bring us back to the forgotten tenderness, intimacy of the world which lost the proportion of body and spirit, and in this fallenness, Ana Ristović brings us back to ourselves, to the primeval and delicate beings who reject the superficiality of our civilization. In her last collection, Ristović catches the image of the world, marks the greatest forms of tenderness, and with the poem dedicated to her mother, moves our pendulums which became unsynchronized in the plagues of the everyday life.

Keywords: history of Serbian literature, poetics, body, text, solitude.